

פרשת במדבר

שיעור רה"י הרב דוד אביחיל

יום הולדת גיל עשרים, יום הולדת.

כט' אייר התשע"ז

אנחנו הולכים לדבר היום מה זה יום הולדת ומה זה גיל עשרים. כתוב בפרשת במדבר: "...שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם: מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן."¹

בפשטות, נצא מנקודת הנחה, לא מתגייסים לצבא לפני גיל עשרים. הבניין הנפשי שלנו הוא כזה שרק בגיל עשרים אנחנו יכולים להתחיל למסור את הנפש, ולהיות לוחמים, ולהיות מנהיגים.

כדי להבין את זה קצת יוצר – ננסה להבין מה זה גיל עשרים. אומר הרמח"ל על הפרשה שלנו: "סוד המניין הזה של האנשים הראויים למלחמה דווקא, זאת הייתה הכנה למלחמות ארץ ישראל... ולא היו הולכים למלחמה אלא בן כ' שנה... ואימתי יש לו כוח זה ללחום – כשהוא איש, כשיש לו כ' שים, דהיינו שהשלימו להאיר עליו כל ענייני הגדלות..."

מגיל עשרים האדם הופך להיות איש, מה הכוונה להיות איש? הכוונה שיש לאדם מוח. מה הכוונה? ילד קטן הוא נפעל, לא פועל. הוא לא מקבל החלטות מעצמו. הוא (בשפה הילדותית) "זורם".

מי שרוצה דברים הוא כבר ילד גדול. לילד הקטן יש רק נפש, הוא רוצה רק דברים לגדילה שלו וכו'. ולכן "קטנים פגיעתם רעה" – זה מכיוון אין לו לגמרי בחירה במעשיו. וזה השלב עד גיל 13.

בגיל 13 מתחיל להתפתח בו מושג של בחירה. מה פירוש מתחיל להתפתח? אין לו עדיין לגמרי בחירה, הוא עדיין זקוק שהגדולים יעזרו לו מה לבחור. (לדוג' רבנים וכדו'). אמנם הוא כבר לא קטן, הוא מתחיל לקבל החלטות, מתחיל לבחור, אבל זה עוד לא שלם.

מתי הוא יכול להתחיל לקבל החלטה? כשהוא רואה את הדבר הנכון ואת הדבר הלא נכון, ומתוך זה מחליט.

¹ במדבר א, ב-ג.

מעל גיל עשרים האדם מתחיל לדעת לבחור. (דרך אגב, גם מעל גיל עשרים כדאי לו להתייעץ).

ש. האם ככה זה אצל כולם? או שיש אנשים שגם בגיל עשרים לא יודעים לבחור?
 ת. בגיל עשרים בעצם נפתחת האופציה. זה לא מחייב שכולם מיד יודעים להתחיל לבחור ולהיות אדם.

על כל פנים, אנו פוקדים אדם כאדם, כחלק מעם ישראל – רק מגיל עשרים. לפני גיל עשרים הוא עדיין לא איש בעם ישראל.

ולכן אם הוא מת לפני גיל עשרים, הוא עדיין לא תיקן את הייעוד שלו. ההתחלה של העבודה בעולם היא מעל גיל עשרים.

המנחת חינוך² מביא במצווה תקכו' שלפני גיל עשרים לא הולכים למלחמה. יש לזה כמה נזקים:

אין לו עדיין מוכנות נפשית למסור את הנפש.

ומכיוון שהאישיות שלו עדיין לא נסגרה, אם הוא חווה חוויות – זה מטביע עליו חותם לכל החיים. ולכן צבא לפני גיל עשרים – זה הרס של האישיות של כל הנוער הישראלי! (שהולך לצבא לפני גיל עשרים).

כשלוקחים יהודי מתחת גיל 18 ומכניסים אותו למכבש הצבאי – זה משפיע עליו, זה פוגע בו אחרי זה לכל החיים! מי שמתגיים אחרי גיל עשרים זה לא יקרה לו!

גיל יוצא צבא זה רק אחרי גיל עשרים. אחרי גיל עשרים אפשר להתגיים ולא להירמס. אמנם כן עלולים להיפגע, אבל יש פחות סיכויים להירמס בגיל הזה.

ולכן ארץ ישראל מתחלקת רק למי שהוא מעל גיל עשרים.³ רק מגיל זה האדם יכול להיות בעל נחלה.

הגמרא בשבת⁴ אומרת שעד גיל עשרים לא נענשים בבית דין של מעלה:

"אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עליהו פשו להו חמשיין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלווי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך".

וכך אומר גם רבנו בחיי על ספר שמות⁵:

"... שאין בית דין של מעלה מענישים בפחות משל עשרים..."

² מנחת חינוך, מצווה תקכו אות י'.

³ רש"י על במדבר כו, סב: "כי לא נתן להם נחלה – והנמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה שנאמר איש לפי פיקודיו יותן נחלתו".

⁴ שבת פט, ב.

⁵ רבנו בחיי על שמות ל, יג.

הנודע ביהודה יוצא נגד זה, הוא כותב שזה "לא מסתבר שלא יהיה שום עונש שמיים על האדם קודם עשרים שנה, ונמצא עולם הפקר... ולדעתי הכוונה, שבעולם הזה אין הקב"ה מענישו בחייו קודם עשרים שנה, אבל אחר מיתה כל מעשה אדם כל ימי חייו משהגיע לכלל דעת... כשכבר יודע שהיא עבירה צריך לסבול כפי מעשיו..."⁶

וכך אומר גם החתם סופר⁷.

כלומר, עד גיל עשרים האדם לא נענש, אבל אחרי גיל עשרים כשהאדם יעשה משהו לא טוב – הוא יקבל על כל השבע שנים אחרת. (מאז הבר מצווה ועד גיל עשרים.)

ולכן מי שמגיע לגיל עשרים צריך לעשות תשובה אמיתית על כל מה שהיה עד היום. ערב גיל עשרים לעשות התבודדות, לחזור בתשובה.

ומסביר האור החיים הקדוש⁸: "סוד מה שלא הייב האדם עד גיל עשרים... שעדיין לא שלמה דעתו בהכרת המושכל ובהשכלת הידיעה ובתגבורת המספיק להערכת המלחמה... ובהיותו בן עשרים הנה הוא שלם בדעתו להחזיק מגן וצינה בתגבורת השכל וההבחנה בדרך החיים..."

כלומר, כשאנחנו מגיעים לגיל עשרים הבחירה של האדם היא מתוך התבוננות נכונה על העולם.

ובנוסף, אומר בעל קהילת יעקב⁹ שהאדם בגיל עשרים הופך גם להיות אדם בעל סמכות ומנהיגות.

וכן אומר המהר"ל¹⁰ ש"בן עשרים לרדוף". מה הכוונה לרדוף? – "רודף אחרים למשול עליהם". בגיל עשרים האדם יכול לנצח ולמשול על אחרים.

ובנוסף, עד גיל עשרים האדם מנסה לבדוק מה הקשר בין האדם לעולם, ומעל גיל עשרים הוא רוצה להיטיב עם העולם.

ולכן אומר הפרי צדיק¹¹ שהנפש היא משעת היצירה (מעת שהאדם נולד), רוח זוכים מגיל שלוש עשרה. (זה הבחירה, התקשורת עם אנשים), מגיל עשרים יש נשמה. (אז יכולים להתחבר באמת, ולהיטיב באמת.)

ולכן אומר האלשיך הקדוש שבגיל עשרים האדם זוכה לחבר את הנשמה עם הנפש. לחבר את רצון ה' עם המציאות. ("...ולכן הוא מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא...")

⁶ מהדו"ת יורה דעה סימן קסד.

⁷ שו"ת חתם סופר - יורה דעה קנה.

⁸ אור החיים על שמות ל, יג.

⁹ קהלת יעקב ערך פק.

¹⁰ דרך חיים פרק ה', משנה כה'.

¹¹ פרי צדיק במדבר, אות ג'.

כפי שראינו – גיל עשרים הוא אכן גיל משמעותי. אפשר לומר שיש לנו שני גילים משמעותיים – גיל שלוש עשרה וגיל עשרים. (ויש גם את היום של החופה שגם הוא יום חשוב.)
 בן 18 לחופה זה אומר שהאדם כבר יש לו מוכנות להתחתן, אבל הוא חייב להתחתן עד גיל עשרים.
 ולכן הגמרא בקידושין¹² אומרת:

"רב הונא לטעמיה דאמר בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו..."

הגמרא אומרת שאם האדם עוד לא התחתן מעל גיל עשרים הרי הוא חי בעבירה. מה הכוונה "חי בעבירה"?

ועונה הגמרא שהכוונה שהוא חי בהרהורי עבירה. הגמרא בהמשך אומרת שאפשר לחכות עם התונה בארץ ישראל עד גיל עשרים וארבע. דרך אגב, הרב קוק פוסק כך להלכה. (ללומדי תורה.)

הרמב"ם¹³ כותב: "וכיון שיעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומכבול מצות עשה".

ולכן אומר המאירי בביאורו על מסכת אבות¹⁴: "בן יח' לחופה, בן כ' לרדוף. כלומר שאם לא נשא עד כאן (עד גיל 20) יהא רדוף לישא ולא ימתין עוד בשום פנים..."
 מביא בעל חסד לאברהם¹⁵ שמי שנכנס ליום הראשון של יום הולדת גיל עשרים – בלידה הראשון שהוא ישן – הנשמה נכנסת. וכדאי להתחיל את הגיל הזה בלימוד, במצוות.

אז מה קורה בגיל עשרים? אז אמרנו, דבר ראשון לעשות תשובה.
 אבל לפני כן צריך להבין מה זה יום הולדת?
 כותב הבן איש חי¹⁶: "ויש נוהגין לעשות בכל שנה ושנה את יום הלידה ליום טוב, וסימן יפה הוא, וכן נוהגים בביתנו..."
 יש מפרשים שאומרים שלומדים את זה מאברהם אבינו "ביום הנמל את יצחק"¹⁷, אומר שם רש"י על הפסוק: במלאות לו כד' חודש. כלומר, יום הולדת שנתיים.

¹² קידושין כט, ב.

¹³ רמב"ם הלכות אישות פ"טו ה"ב.

¹⁴ המאירי על מסכת אבות ה, כא.

¹⁵ בעל חסד לאברהם מעין ב, נהר נו.

¹⁶ בן איש חי הלכות שנה ראשונה לפרשת ראה.

¹⁷ בראשית כא, ח.

אומר המהר"ל¹⁸ שכל דבר שמתחדש החידוש שלו הוא "אמיתת עצם הויתו", בלידה של האדם זה קורה. ולכן יום הלידה הוא יום שיש לו קיום לאדם. ועוד כותב שם שכל שנה שהאדם מגיע ליום הלידה שלו משביעים אותו שיהיה צדיק ולא יהיה רשע.

ולכן בתאריך שבו נולדנו – צריך לעשות השבון נפש. לראות עד כמה אנו מקיימים את השבועה שלנו. (להיות צדיק ולא רשע).

הנצי"ב¹⁹ אומר שהיום שהאדם נולד זה יום שמסוגל לתת כוחות כדי להמשיך הלאה.

כשיש לאדם יום הולדת זה יום שנותן לו כוחות, זה נותן לו כוח להיות מה שה' רצה שיהיה.

ולכן הגמרא אומרת בירושלמי²⁰: "ריב"ל אמר עמלק כושפן היה מה היה עושה היה מעמיד בני אדם ביום גינוסיא שלו לומר לא במהרה אדם נופל ביום גינוסיא שלו..." יום הולדת זה יום שלא מהר האדם נופל בו. זה יום עם כוחות.

וכן אומר ר' צדוק²¹ שבכל שנה ביום הולדת האדם עולה קומה, כך עולה בכל שנה, עד ליום המיתה. ולכן צדיקים גדולים מתים ביום בו הם נולדים.

נסכם, חשוב לחגוג יום הולדת, ובכל יום הולדת חשוב להודות לה' על כל הטוב עד היום. ולעשות השבון נפש. ונכון לעשות פעודה לחבר'ה, להיטיב להם.

אומר הרבי מלובביץ²²: "שביום ההולדת חוזר ונשנה ענין הלידה, חידוש המשבח החיות. ולכן, כשם שבלידתו קיבל חיות על ידי המזל שנולד בו, הרי, גם ביום הולדתו בכל שנה ושנה חוזר ונשנה המשיכת חיותו ממזל זה...". יום הולדת זה אכן יום רציני וחשוב.

**באם תמצא טעות, יש לתלות את
הטעות במסכם בלבד ולא ברב.
לתגובות. הערות. הארות:
Yenon100@gmail.com**

¹⁸ תפארת ישראל פרק יח.

¹⁹ העמק דבר על שמות יב, ב.

²⁰ ראש השנה יז, ב.

²¹ דברי חלומות אות כ.

²² תורת מנחם, התעודיות תשמ"ח, ח"ג, שיחת אחרון של פסח.